

Damian Szymczak

Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. O wojnę powszechną za wolność ludów... Pierwsza wojna światowa na ziemiach polskich – aspekty społeczne, polityczne i militarne, Kielce, 11 czerwiec 2014

Historia Slavorum Occidentis 2(7), 247-250

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. *© wojnę powszechną za wolność ludów... Pierwsza wojna światowa na ziemiach polskich - aspekty społeczne, polityczne i militarne, Kielce, 11 czerwiec 2014*

Przypadające w bieżącym roku stulecie wybuchu I wojny światowej, zwaney wcześniej Wielką Wojną, stało się pretekstem do zorganizowania licznych imprez naukowych. Wielka Wojna Światowa miała rozstrzygające znaczenie dla wielu regionów świata, lecz, kto wie, czy nie największe właśnie dla Europy Środkowej, gdzie po upadku cesarskich Niemiec, carskiej Rosji i habsburskich Austro-Węgier, nastał zupełnie nowy ład i porządek geopolityczny. W centrum wydarzeń lat 1914–1918 znajdowały się także ziemie polskie. Organizowane nad Wisłą obchody stulecia wybuchu I wojny światowej mają jednakże inny charakter niż te przygotowywane we Francji, Wielkiej Brytanii czy Niemczech. Dla Polaków problematyka jest trochę egzotyczna, gdyż pamięć o tym wielkim, przełomowym dla losów Europy konflikcie w ich świadomości zajmuje marginalne miejsce. Polacy nie posiadali w momencie jej wybuchu własnego państwa. Nie byli zatem stroną wojującą. Dla nich wielka wojna to przede wszystkim początek procesu odzyskiwania niepodległości, nie tyle trauma, co wielka szansa na wolność. Ten wątek akcentowano po 1918 roku wynosząc na piedestał (zwłaszcza po 1926 roku) osobę Piłsudskiego i Legionów. Tymczasem w patriotycznym dyskursie polskiego międzywojnia służba w obcym mundurze była raczej niezbyt chwalebnyim przeżyciem, co najwyżej tragicznym i pamięć o tym starano się zasłonić kurtyną zapomnienia.

Z jedną z pierwszych rocznicowych konferencji w Polsce wystartował Uniwersytet im. Jana Kochanowskiego (dalej UJK), Muzeum Narodowe w Kielcach (MNKi) oraz Komitet Honorowy Wojewódzkich Obchodów Czynu Niepodległościowego Polaków podczas I wojny światowej. Impreza odbyła się pod tytułem: *© wojnę powszechną za wolność ludów... Pierwsza wojna światowa na ziemiach polskich - aspekty społeczne, polityczne i militarne*. Konferencja miała miejsce 11 czerwca 2014 roku w Pałacu Biskupów Krakowskich. Kielce, a zwłaszcza samo miejsce obrad, mają dla pamięci Polaków o wydarzeniach Wielkiej Wojny znaczenie wyjątkowe. Jeśli na I wojnę światową spoglądamy jak na marsz ku upragnionej niepodległości i państwowości, to właśnie to miasto można uznać za pierwsze wyzwolone spod władzy rosyjskiego zaborcy. Dokonały tego strzeleckie oddziały Józefa Piłsudskiego,

które miały stać się załęczkiem armii polskiej. Pałac biskupi zamieniono zaś w okresie sierpniowych dni 1914 roku na główną kwaterę przyszłego marszałka – wówczas stojącego na czele własnej strzeleckiej formacji.

Konferencja, mimo że naznaczona silnym legionowym akcentem, poruszała rozległą tematykę pierwszowojenną. Uczestniczyli w niej specjaliści z kilku polskich ośrodków naukowych oraz różnych specjalizacji, liczni słuchacze, a także przedstawiciele mediów. Powitania gości dokonał gospodarz konferencji dyrektor Muzeum Narodowego w Kielcach dr hab. Robert Kotowski. W części przedpołudniowej badacze obradowali wspólnie. Później nastąpił podział na sekcje, z których pierwsza podejmowała problematykę Legionów Polskich, ich historii i tradycji. Natomiast druga sekcja pracowała pod hasłem wywoławczym: „Wielka Wojna w historiografii, literaturze pamiętnikarskiej i sztuce”. Obrady otworzył znakomity znawca dziejów Polski w XIX wieku prof. Andrzej Chwalba z Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej UJ), tym razem przedstawiając referat ukazujący w jaki sposób I wojna światowa wpłynęła na gospodarkę, jak owa gospodarka pod jej wpływem zmieniła się i w jakim kierunku. Wśród kolejnych referentów wymienić trzeba prof. Wiesława Cabana (UJK), który ukazał polskie XIX-wieczne pomysły na rozbięciu Imperium Rosyjskiego. Prof. Jarosław Kita z Uniwersytetu Łódzkiego (dalej UŁ) przybliżył życie codzienne mieszkańców miast Królestwa Polskiego w realiach pierwszych miesięcy Wielkiej Wojny. Dr hab. Tomasz Kargol z UJ zobrazował traumatyczne doświadczenia ludności cywilnej w Galicji z lat 1914–1918. W tematyce galicyjskiej pozostał prof. Jerzy Pająk z UJK występując z tematem: „Sprawa równouprawnienia kobiet w Galicji podczas I wojny światowej”. Dr Damian Szymczak z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza opowiadał o działalności austriackiego Ministerstwa dla Galicji na rzecz społeczeństwa polskiego w okresie Wielkiej Wojny. Niezwykle istotną problematykę działalności kobiet w tym czasie przedstawiła prof. Joanna Dufurat z Uniwersytetu Wrocławskiego, wskazując na rosnące znaczenie płci pięknej zarówno w sferze społecznej, jak i politycznej. Nie przypadkiem w 1918 roku polskie kobiety otrzymały prawa wyborcze. Sesją dopołudniową zamknął swym wystąpieniem gość z Czech – a mianowicie Radek Polách z Muzeum Nowojičínska. Opierając się na niezwykle bogatej w unikatowe zdjęcia prezentacji multimedialnej ukazał on „życie codzienne” ostatniego cesarza Karola I podczas licznych podróży na froncie wschodnim. Fotografie doskonale dokumentowały propagandową rolę owych inspekcji, nieograniczających się tylko do fontu, ale także jego głębokiego zaplecza.

Pracę sesji popołudniowej – jak już wspomniano – prowadzono w dwóch sekcjach. O akcji werbunkowej do Legionów Polskich mówił wybitny znawca tej tematyki prof. Marek Przeniosło z UJK. Związki Kielc z Legionami przypomniała prof. Urszula Oettingen reprezentująca również tą uczelnię. Prof. Małgorzata Przeniosło wydobyła na światło dzienne mało znane losy matematyków służących w Legionach. W inną, bo już międzywojenną epokę, przeniósł słuchaczy dyrektor Muzeum Narodowego w Kielcach dr hab. Robert Kotowski, ukazując pryncypia patriotycznego wychowania w żeńskich szkołach średnich w II RP. Fotografie dokumentujące walki Legionów na Wołyniu i pobyt legionistów na internowaniu w Szczypiornie przedstawiła Joanna Gellner z Muzeum Historycznego miasta Krakowa (dalej MHK), o obchodach rocznicy wymarszu Pierwszej Kompanii Kadrowej w Krakowie referowała Anna Kwiatek (również z MHK), z kolei Paweł Grzesik z MNKi przybliżył zawartość zbiorów Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie odnośnie dziejów Legionów Polskich.

Równie ciekawie przebiegały obrady drugiej sekcji. Prof. Jolanta Kolbuszewska z UŁ ukazała postawy współczesnych polskich historyków wobec katalizmu I wojny światowej, prof. Lidia Michalska-Bracha z UJK opowiadała o pamiątkarskich relacjach dotyczących początków Wielkiej Wojny we Lwowie, dr Marek Maciągowski z Ośrodka Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach przedstawił stosunek ludności żydowskiej do strzelców Piłsudskiego, dr Violetta Urbaniak z Archiwum Państwowego w Warszawie referowała o życiu jej mieszkańców w okresie Wielkiej Wojny w świetle zachowanych tam źródeł. Obrady omawianej sekcji zostały zamknięte przez trzy wystąpienia: dr Emil Noiński z Muzeum Niepodległości w Warszawie omawiał historię Polskiego Zjazdu Politycznego w Moskwie w świetle wspomnień jednego z uczestników, Tadeusz Kosiński z MNKi opowiedział o kolekcji medali z lat 1914–1918 znajdującej się w Muzeum Narodowym w Kielcach, wreszcie dr Anna Myślińska, reprezentująca tą samą instytucję, przybliżyła obecnym problematykę dzieł artystycznych okresu Wielkiej Wojny.

Zamknięcia obrad dokonał prof. Marek Przeniosło, serdecznie dziękując uczestnikom i słuchaczom za obecność i uczestnictwo. Warto dodać, że konferencja połączona została z interesującą wystawą pt. „Legiony Polskie 1914–2014”. Zgromadzono na niej wielką ilość oryginalnych pamiątek, dokumentów, militariów. Ukazano w jak ogromnym stopniu tradycja legionowa i kult marszałka wpływały i wpływają do dziś na polską kulturę. Uczestnicy otrzymali również ciekawe materiały, jak np. wydany przez Województwo

Świętokrzyskie przewodnik turystyczny po szlakach frontu wschodniego I wojny światowej. Dodajmy, że jest to projekt realizowany przez kilka województw, których obszary były terenem zmagania w latach 1914–1915.

Damian Szymczak (Poznań)